

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

PROFESSIONAL MOBILITY OF A TEACHER IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONS EDUCATION

У статті констатовано, що сучасному суспільству необхідні фахівці, які можуть якісно працювати, адаптувавшись до різних змін та викликів. Тому все частіше акцент робиться на особистісний розвиток людини, яка, перебуваючи в мобільному світі, також повинна бути мобільною. Мобільність є важливою рисою людини-фахівця будь-якої професії. Окреслено, що суспільні запити та освітні тенденції створюють нові вимоги до професійної компетентності педагогів, до рівня їхньої професійної підготовки, вагомими та актуальними рисами стають самостійність, критичність мислення, здатність до професійного саморозвитку і розвитку, самовдосконалення та вдосконалення, професійна мобільність. Адже сформувати мобільну особистість може лише мобільна особистість. Акцентовано, що педагог повинен бути мобільним, неперервно працювати над своїм професійним вдосконаленням, відшліфовувати свою педагогічну майстерність, гнучко та креативно реагувати на зміни, адаптуватися до них. Зазначено, що незважаючи на численні дослідження, сучасна національна освіта потребує додаткових наукових розвідок у площині професійної мобільності в освітній галузі як інструментарію для розвитку та вдосконалення професійної майстерності педагогів, зокрема, дошкільної та початкової ланки в умовах трансформації системи освіти. Звернено увагу, що значимість теми поглиблюється глобалізаційними процесами, соціально-економічними чинниками, розвитком цифрових технологій, входженням української освіти до європейського освітнього простору, модернізацією системи загальної середньої освіти, зокрема, початкової її ланки та дошкільної освіти, складними викликами, спричиненими повномасштабним російським вторгненням. З'ясовано, що: професійна мобільність педагога розглядається науковцями в рамках компетентнісного підходу, що забезпечує самовдосконалення, саморозвиток та самореалізацію; сформованість професійної мобільності у педагога є важливим складником професійної компетентності фахівця; існують різні підходи щодо визначення суті професійної мобільності педагогів; розвиток професійної мобільності педагога є вагомим характеристикою трансформації сучасної системи освіти.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, освітні трансформації, освіта,

дошкільна освіта, початкова освіта, професійний розвиток педагога.

The article states that modern society needs specialists who can work well, adapting to various changes and challenges. Therefore, more and more emphasis is placed on the personal development of a person who, being in a mobile world, must also be mobile. Mobility is an important feature of a specialist in any profession. It is outlined that social demands and educational trends create new requirements for the professional competence of teachers, for the level of their professional training, independence, critical thinking, the ability for professional self-development and development, self-improvement and improvement, and professional mobility become important and relevant features. After all, only a mobile personality can form a mobile personality. It is emphasized that a teacher must be mobile, continuously work on his professional improvement, polish his pedagogical skill, flexibly and creatively respond to changes, adapt to them. It is noted that despite numerous studies, modern national education needs additional scientific research in the field of professional mobility in the educational field as a toolkit for the development and improvement of the professional skills of teachers, in particular, preschool and primary level in the conditions of transformation of the education system. Attention is drawn to the fact that the importance of the topic is deepened by globalization processes, socio-economic factors, the development of digital technologies, the entry of Ukrainian education into the European educational space, the modernization of the general secondary education system, in particular, its primary and preschool education, complex challenges caused by the full-scale russian invasion. It was found that the professional mobility of the teacher is considered by scientists within the framework of the competence approach, which ensures self-improvement, self-development and self-realization; the formation of professional mobility in a teacher is an important component of a specialist's professional competence; there are different approaches to determining the essence of the professional mobility of teachers; the development of the teacher's professional mobility is a significant characteristic of the transformation of the modern education system.

Key words: mobility, professional mobility, educational transformations, education, preschool education, primary education, teacher's professional development.

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.7>

Швидун Л.Т.,

докт. філос.,

доцент кафедри дошкільної

та початкової освіти

Комунального закладу вищої освіти

«Дніпровська академія неперервної

освіти» Дніпропетровської

обласної ради»

Постановка проблеми. Сучасний світ мобільний. Стрімкі зміни, які відбуваються в ньому, стосуються різних сфер життєдіяльності людини, певним чином впливають на характер її професійної діяльності, індивідуальну життєву траєкторію тощо. Глобальному суспільству XXI століття необхідні фахівці, які можуть якісно працювати, адаптувавшись до різних змін та викликів. Тому

все частіше акцент робиться на особистісний та професійний розвиток людини, яка, перебуваючи в мобільному світі, також повинна бути мобільною. У цьому плані ми суголосні з Т. Прохоренко, що мобільність на сучасному етапі стає суттєвим фактором професійної успішності, забезпечує як внутрішній механізм розвитку самої людини, так і якісне й ефективне перетворення навколишнього

професійного й життєвого середовища. Професійний успіх є важливою складовою частиною життєвого успіху людини й відбивається в ступені творчої своєрідності кінцевого результату діяльності, в досягненні поставленої мети, в перевищенні своїх попередніх результатів, тому орієнтація особистості на досягнення успіху є важливою умовою розвитку як особистості, так і суспільства [13, с. 169–170]. Тобто, мобільність стає важливою рисою людини-фахівця будь-якої професії.

Глобальне суспільство суттєво впливає на розвиток освіти. Освіта, щоб іти в ногу з часом та бути затребуваною, теж має відповідати запитам суспільства. Сьогодні існує запит на неперервний розвиток людини як особистості, людини як фахівця, який розпочинається з дошкільної освіти і триває все життя. Тому «сучасна освіта передбачає неперервність, а отже передбачає зростання особистісного, професійного і наукового потенціалу особистості не в залежності від вікової категорії, а відтак відповідає потребам особистості і запитам соціуму» [6, с. 71]. Відтак «сучасний учитель має бути компетентним у освітній галузі, яка останнім часом переосмислюється вченими й практиками, наповнюється новим змістом і характеризується нестандартним підходом до організації педагогічного процесу» [2, с. 32]. Зрозуміло, що суспільні запити та освітні тенденції створюють нові вимоги до професійної компетентності педагогів, до рівня їхньої професійної підготовки, вагомими та актуальними рисами стають самостійність, критичність мислення, здатність до професійного саморозвитку і розвитку, самовдосконалення та вдосконалення, професійна мобільність. Адже сформувати мобільну особистість може лише мобільна особистість.

Це означає, що педагог повинен бути мобільним, неперервно працювати над своїм професійним вдосконаленням, відшліфувати свою педагогічну майстерність, гнучко та креативно реагувати на зміни, адаптуватися до них «перебудувати напрям і зміст власної професійно-педагогічної діяльності» [6, с. 70]. На наш погляд, власне, мобільність допоможе педагогові «сформувати здатність швидкого реагування на нові, нестандартні ситуації, на зміни, які є актуальними в системі освіти» [5, с. 57].

Аналіз досліджень. Джерельна база з питань формування, вдосконалення та розвитку мобільності педагога представлена численними науковими розвідками, методичними напрацюваннями, закріплена в ряді нормативно-правових документів. Зокрема, Закон України «Про освіту» [11] закріпив право педагогічних працівників не лише на перепідготовку, підвищення кваліфікації, стажування, атестацію, сертифікацію, а також, що дуже важливо, задекларував умови реалізації міжнародної академічної мобільності, що, на наш погляд,

сприятиме розвитку та вдосконаленню професійної мобільності педагогів. Педагогічна Конституція Європи акцентує увагу, що «мобільність утримує учителя у стані готовності до змін суспільної освітньої політики, вимагає підвищення рівня його адаптаційних можливостей, формує платформу творчого підходу до педагогічної справи, виступає основою для самовираження в процесі всього його життя як професіонала, а також сприяє формуванню кроскультурних цінностей, толерантності, налаштованості на співпрацю» [10].

У науковому світі феномен мобільності досліджується на «перехресті» різних наукових галузей: соціології, філософії, економіки, психології, менеджменту, географії, педагогіки тощо. Мобільність є міждисциплінарним поняттям. Зокрема, у соціології питанням мобільності присвячені праці П. Сорокіна, Р. Ривкіна та інших, в економіці професійна мобільність була предметом вивчення М. Біль, Є. Іванченко, Д. Чернілевського, у сфері туризму дане питання досліджували Н. Бахмат, В. Любарець, у психології – Ю. Дворецька, Л. Пілецька та інші. Варто зазначити, що і вітчизняні, і зарубіжні дослідники мобільність розглядають як рух, зміну, діяльність, зокрема, зміни у професійній діяльності, рух у пізнанні, поглядах, ідеях, програмах, проєктах, простий фізичний рух тощо.

Різносторонні аспекти мобільності в умовах трансформації вищої школи досліджували В. Андрущенко, О. Безпалько, Л. Сушенцева, наукові підходи до формування та розвитку мобільності педагогів вивчали такі дослідники, як: Н. Брижак, І. Горбачова, Н. Дячок, Є. Іванченко, С. Кириченко, Т. Куценко, Н. Латуша, Л. Рибалко, Г. Твердохліб та інші. Зокрема, дослідницею І. Горбачовою визначено поняття «професійна мобільність учителя» [2], уточнено компоненти професійної самореалізації вчителів закладів загальної середньої освіти, виокремлено компетенції професійної мобільності вчителів, розкрито їх зміст [3, с. 64–65]. Дослідницею Н. Латушею схарактеризовано горизонтальну та вертикальну професійну мобільність, здійснено їх порівняльний аналіз. Дослідниця Н. Дячок, вивчаючи професійну мобільність, розкриває її сутнісні характеристики як показника неперервної педагогічної освіти, пропонує структуру професійної мобільності вчителя, виокремлює рівні професійної мобільності вчителя.

Однак, незважаючи на численні дослідження, сучасна національна освіта потребує додаткових наукових розвідок у площині професійної мобільності в освітній галузі як інструментарію для розвитку та вдосконалення професійної майстерності педагогів в умовах трансформації системи освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Значимість теми поглиблюється глобалізаційними процесами, соціально-економічними чинниками, розвитком цифрових

технологій, входженням української освіти до європейського освітнього простору, модернізацією системи загальної середньої освіти, зокрема, початкової її ланки, базової школи та дошкільної освіти, складними викликами, спричиненими повномасштабним російським вторгненням. Ми поділяємо думку дослідниці І. Горбачової, що «мінливе освітнє середовище є головним чинником, що спонукає вчителя до професійної мобільності в педагогічній діяльності, «примушує» його реагувати на нововведення в освіті, знаходити себе в нових реаліях життя і взаємовідносинах у колективі [3, с. 63]. Усі ці чинники та різні виклики вимагають від вихователів закладів дошкільної освіти, шкільних учителів уміння пристосовуватися до нових, нестандартних умов роботи, «педагог має бути готовим до змін, нових умов, завдань роботи, здатним здійснювати інноваційну діяльність, переключатися з одного напрямку роботи на інший, здійснювати професійний розвиток, удосконалювати професійну майстерність та ін.» [5, с. 62]. Тому питання професійної мобільності в системі освіти стає актуальним як ніколи раніше.

Метою статті є теоретичний аналіз та обґрунтування важливості професійної мобільності освітян як інструментарію для розвитку та вдосконалення професійної майстерності педагогів в умовах освітніх змін.

Виклад основного матеріалу. Мобільність сучасного глобального світу та людини в ньому зумовили перехід поняття «мобільність» із наукової термінології до загальноповсякденної лексики. Мобільний, мобілізація, мобілізуватися, мобільно – це слова-синоніми, які певним чином співвідносять з феноменом мобільність. Сам термін «мобільність» з латинської або французької мов дослівно означає рухливий, здатний до швидкого пересування, дії; вважається, що орієнтовно він появився у XV столітті, до цього часу науковці використовували поняття «рух». Аналогічне трактування мобільності знаходимо у Тлумачному словникові української мови: «здатний до швидкого пересування; рухливий» [9, с. 209]. Мобільність розглядається і як «військова рухливість, здатність військ (сил) до швидкого пересування до початку та під час боїв, розгортання в бойовий (передбойовий) порядок, а також згортання (зняття з позицій); військова мобільність характеризується середньою швидкістю пересування і часом розгортання в бойовий (передбойовий) порядок; також даний термін застосовується для характеристики відповідних властивостей військової та спеціальної техніки» [1 с. 42]. Можемо підсумувати, що поняття «рух» є прототипом сучасного поняття «мобільність».

Тому логіка дослідження потребує конкретизації феноменології мобільності в освітній галузі та теоретичного аналізу поняття «професійна мобільність педагога».

Ще донедавна феномен мобільності в освіті асоціювався, насамперед, із вищою школою: академічна мобільність, наукова мобільність, наукове стажування, «франчайзинг (franchise), подвоєння (twinning), подвійні/спільні ступені (double/joint degree), подвійні/спільні ступені (double/joint degree), нострифікація (validation), віртуальна/дистанційна (virtual/distance), «програми-блізнюки» тощо. З мобільністю у вищій школі тісно пов'язаний, зокрема, процес інтернаціоналізації, який став предметом дискусії у Західній Європі XXI сторіччя. Глобалізація радикально змінює структуру і зміст мобільності, спонукає до пошуку нових мобільних стратегій. Сьогодні можемо констатувати, що горизонти мобільності в освітній галузі стрімко розширюються, нею освоюються нові рівні освіти. Про це, зокрема, говорять результати моніторингового дослідження, проведеного Дніпровською академією неперервної освіти серед педагогічних працівників Дніпропетровської області. 95% опитаних педагогів підтримують ідею впровадження професійної мобільності, 65% респондентів назвали мобільність чинником, який здатний стимулювати розвиток творчого потенціалу вчителя. «Сучасній школі потрібен учитель-професіонал, який є творчою особистістю, з розвиненою професійною мобільністю, що полягає в ефективному використанні інноваційних практик у педагогічній діяльності; здатним до самонавчання, самовдосконалення та саморозвитку; вчитель-дослідник, який постійно шукає, аналізує, апробує найраціональніші шляхи, умови, методи, засоби, володіє інноваційними педагогічними технологіями, особливу увагу приділяючи інтегрованому і проєктному навчанню з використанням комунікативно-інформаційних технологій, форм ефективного вирішення конкретних завдань освіти, навчання та виховання» [12, с. 48]. Вихователі закладів дошкільної освіти, учителі початкових класів не є винятком, «тому дослідження ефективних умов та засобів формування мобільності в цих фахівців є значущим та актуальним, зважаючи на специфіку та особливості діяльності цих фахівців» [5, с. 60]. Переосмислення та наповнення освітньої галузі новим змістом вимагає від педагога компетентності, швидкого реагування на нововведення, креативності мислення, розкриття ресурсного потенціалу тощо. Ми повністю поділяємо думку дослідниці Л. Рибалко, що «професійна мобільність має бути провідною ознакою розвитку особистості вчителя, оскільки її сформованість є метою та результатом сприйняття нового педагогічного досвіду, позитивного настрою на зміни, що відбуваються в освіті, активної участі у перебудові процесу навчання та виховання школярів» [15, с. 7]. Однак не всі педагоги є мобільними, активними та ініціативними. «Пілотне дослідження (опитано 121 особу) свідчить, учителям для швидкого

реагування на змінні освітні процеси й перебудову власної діяльності, згідно сучасних вимог, заважають: а) невпевненість у власних силах, закритість до нового, самомотивація на репродукцію, а не на експеримент (50%); б) відсутність багатогранності мислення, нездатність переходити від одного способу діяльності до іншого (34%); в) нездатність адекватно оцінювати свої результати, відсутність цілеспрямованості, критичного мислення, здатності до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, соціальної рухливості (16%)» [3, с. 61]. Тому формування професійної мобільності педагога має розпочинатися ще в студентські роки, стати постійною, систематичною нормою та здійснюватися протягом усього професійного життя.

Для здійснення теоретичного аналізу та обґрунтування важливості професійної мобільності педагогів, насамперед звернемося до трактування поняття «професійна мобільність». Уперше це поняття було використано в 1913 році у США. Є. Іванченко вважає професійну мобільність фахівців «інтегрованою якістю особистості, що виявляється в здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності із залученням правової сфери; умінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого згідно з аналізом економічної і соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного здобування; готовності до оперативного відбору й реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юктурі ринку праці» [7, с. 31]. Дослідниця І. Горбачова акцентує увагу на професійній мобільності вчителя та розглядає її як «інтегроване особистісне утворення, що характеризується прагненнями швидко розкривати власний потенціал у різних видах педагогічної діяльності, знаннями про власні потенційні можливості й оновлені вимоги учительської праці, уміннями швидко сприймати зміни в освітній галузі й реагувати на них, бути відкритим до освітніх інновацій, оперативно розв'язувати стандартні й нестандартні педагогічні ситуації, виявляти гнучкість під час перенесення професійних умінь у новій ситуації, розвивати креативне інноваційне мислення, прогнозувати власні позитивні зміни, а також розвитком особистісних якостей (адаптивність, активність, емоційна стійкість, ініціативність, рішучість, самостійність, сила волі, схильність до ризику, цілеспрямованість), та сприяє розвитку професійного акме» [2, с. 27]. За визначенням дослідниці Л. Сушенцевої «професійна мобільність – це якість особистості, що є необхідною для успішної

життєдіяльності в сучасному суспільстві, яка забезпечує її самовизначення, самореалізацію і саморозвиток у праці, завдяки сформованим ключовим компетенціям та ключовим кваліфікаціям і прагненню особистості змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище» [18, с. 3].

Дослідниця В. Корнієнко визначає поняття «професійна мобільність учителя» як здатність швидко й правильно реагувати на освітні процеси, сприймати позитивне й поширювати передовий педагогічний досвід, виявляти авторську позицію щодо поліпшення якості організації педагогічного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах» [8].

На думку дослідниці С. Кириленко «професійна мобільність, фахова компетентність молодого учителя – поняття динамічне, його зміст і структура змінюються відповідно до процесів, що відбуваються в суспільстві» [12, с. 47].

Дослідник В. Сидоренко йде далі і виділяє професійно-педагогічну мобільність, яку трактує як «здатність фахівця адаптуватися в динамічних соціально-економічних і професійних умовах, успішно віднаходити або переключатися за необхідності на потрібні її форми; розвивати компетентності і набувати компетенції для ефективної, майстерної і випереджувальної діяльності; швидко самоорганізовуватися, адаптуватися й змінюватися відповідно до соціокультурних потреб, компетентно, творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і шаблону» [12].

Погоджуючись із дослідницею Р. Прімою у питаннях щодо охоплення професійною мобільністю різних змін у змісті, характері, умовах діяльності вчителя, водночас акцентуємо увагу на особливостях різнопланової діяльності вихователів закладів дошкільної освіти та вчителів початкових класів. Професійну мобільність педагога дошкільника, педагога-початківця ми розглядаємо як характеристику фахівця, що включає його професійну компетентність, здатність швидко змінюватися та адаптуватися до різних ситуацій, уміння знаходити виважені педагогічні рішення та служити для актуалізації внутрішніх резервів педагога, розвитку його особистих рис та якостей, особистісного та професійного зростання і вдосконалення, «сприяє подоланню перешкод, які заважають адаптації й сприйняттю нововведень у освітньому просторі (схильність до конформізму, побоювання висловлювати критику, відчуття страху, сприйняття нового і невпевненість у своїх силах), відкриває нові можливості самореалізації у різних видах педагогічної діяльності, забезпечує рух уперед, до нових досягнень» [15, с. 11]. Дослідниця Т. Докучина приходиться до розуміння, що «професійна мобільність розглядається у двох аспектах: 1) як зміна професійної діяльності, місця роботи; 2) як зміна стилю та змісту професійної

діяльності відповідно до нової ситуації, нових вимог щодо виконання роботи в межах певної професії» [5, с. 59]. Можемо говорити про кар'єрне зростання педагога, проходження ним шляху від педагога до управлінця-освітянина. У такій ситуації професійна мобільність допомагає педагогові розвиватися, набувати практичний досвід для кар'єрного зростання та успішної самореалізації в суспільстві; вона корелюється з соціальною вертикальною висхідною або нисхідною мобільністю, якщо «індивід припиняє підвищувати свій освітній рівень ... тобто не самовдосконалюється» [15, с. 13].

Дослідник В. Гринько, виділяючи «форми професійної мобільності в сфері освіти: інноваційна педагогічна діяльність, що проявляється в застосуванні нових форм, методик, технологій навчання, впровадженні педагогічних інновацій; засвоєння суміжних педагогічних професій і сфер педагогічної діяльності, здійснюваної на основі отриманої базової педагогічної освіти; управлінська діяльність у сфері освіти; підвищення кваліфікації, що сприяє професійному становленню особистості й конкурентоспроможності у сучасних умовах; взаємодія з професійно-педагогічною спільнотою, що в свою чергу забезпечує розвиток соціального партнерства в освітньому процесі; опанування інших професіями» [4], акцентує увагу на інші аспекти, у яких може розглядатися професійна мобільність. Зміни в системі загальної середньої освіти, оновлення дошкільної освіти створили умови для вибору педагогом форм, методів, засобів навчання здобувачів освіти, розробки та реалізації авторських освітніх програм, проєктів, що сприяють розвитку та вдосконаленню професійної мобільності освітян. Однак варто розуміти, що це складний, багатогранний, тривалий і систематичний процес.

Тому, на думку Л. Суцzenко, «кожний педагог має самостійно працювати над власною проблемою, бути готовим поставити педагогічний експеримент, систематизувати думки і методики, осмислювати їх і аналізувати, спрямовувати зусилля на використання кожного предмета з метою всебічного розвитку особистості за умов творчої самореалізації, створюючи собі умови для творчості й натхнення в дослідницьких пошуках нових зв'язків, використовуючи мудро і вдало новітні наукові знахідки та створюючи власні» [16; 17].

Мобільність, на наш погляд, варто також розглядати як ціннісно-смісловий конструкт та спосіб реагування людини на певну ситуацію в динамічних умовах буття особи. «... мобільність як один з основних показників професійної та соціальної реалізації педагога розглядається одночасно і як ціннісно-мотиваційне структурне утворення, і як особливості реагування особистості на різні соціальні ситуації, у тому числі й професійні»

[12, с. 74]. Крім того, у понятті «професійна мобільність учителя ... закладені психологічні механізми, соціальне реагування на події, педагогічні засоби творчого засвоєння передового досвіду, основи педагогічної інноватики» [15, с. 17]. До суттєвих ознак професійної мобільності варто віднести адаптивність, комунікативність, здатність критично мислити, креативність, наполегливість, рефлексивність, ініціативність, відповідальність, інтелектуальність.

Таким чином, можемо підсумувати, що серед науковців існують різні підходи до розуміння поняття «професійна мобільність педагога». На сучасному непростому етапі поступу та трансформації національної системи освіти формування й розвиток мобільності педагога є характерною ознакою модернізації освіти на всіх її рівнях, сприяє якісному професійному вдосконаленню, відкриває можливість для отримання неперервної освіти, постійного поглиблення компетенцій, досягнення цілісності і наступності у навчанні, формуванні актуальних знань, гнучкості, критичності мислення, творчої ініціативи, розвитку високого адаптаційного потенціалу. Тому суттєвою особливістю формування майбутнього педагога, діяльності сучасного вчителя Нової української школи є високий рівень його мобільності, який ми трактуємо як «здатність адекватно реагувати на зміни педагогічної реальності, знаходити відповіді на виклики епохи, пересуватися в педагогічному просторі відповідно до завдань, актуалізованих суспільною освітньою політикою або ж у відповідь на зміну життєвих обставин» [19, с. 51].

Професійна мобільність педагогів розвивається та вдосконалюється в системі післядипломної педагогічної освіти, методичної роботи в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, самоосвіти, тобто з використанням формальної, неформальної та інформальної освіти.

На наш погляд, сучасна система післядипломної педагогічної освіти відкриває широкі можливості для забезпечення розвитку професійної мобільності педагога, вона здатна адекватно реагувати на зміни у сфері освіти, впроваджувати технології, які забезпечують професійне вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогів згідно з вимогами інноваційного розвитку освіти та забезпечувати випереджувальний характер підвищення кваліфікації відповідно до потреб системи освіти. Розвиток відкритих освітніх ресурсів дає учителю нового покоління широкий вибір можливостей для побудови самоосвітньої діяльності на основі інформаційно-комунікаційних, цифрових, мережевих технологій тощо. Сьогодні у закладах післядипломної педагогічної освіти впроваджуються нові навчальні курси підвищення кваліфікації, інтерактивне навчання в малих групах слухачів, створено пункти дистанційної освіти тощо.

«Завдяки методичній роботі вчителі обмінюються досвідом проведення уроків і виховних заходів, ознайомлюються з елементами самоменеджменту та прийомами самоорганізації. Активні й мобільні вчителі беруть участь у різних освітніх конкурсах і проектах, залучають учнів і батьків до співпраці й партнерства» [3, с. 62].

Усе це сприяє підвищенню фахового рівня педагогів та розвитку їхньої професійної мобільності.

Зрозуміло, що феномен професійної мобільності має не лише переваги, але й недоліки, може носити певні ризики та загрози. Наприклад, завжди існує небезпека втрапити в пастку позірної мобільності, несправжнього оновлення або отримання неякісних послуг тощо. Професійна мобільність може відкривати шлях для отримання вищої заробітної плати або міграції. «Тенденції розвитку освіти під час війни та виклики, які стоять перед нею потребують подальшого дослідження шляхів реагування на зміни, створення нових безпечних моделей мобільності освіти, що розширюють межі фізичних закладів освіти за допомогою сучасних технологій» [14].

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз наукових досліджень мобільності педагогів показав, по-перше, що даний феномен розглядається науковцями в рамках компетентнісного підходу, що забезпечує самовдосконалення, саморозвиток та самореалізацію. По-друге, сформованість професійної мобільності у педагога є важливим складником професійної компетентності фахівця. По-третє, існують різні підходи щодо визначення суті професійної мобільності педагогів. По-четверте, розвиток професійної мобільності педагога є вагомим характеристикою трансформації сучасної системи освіти.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення шляхів формування професійної мобільності засобами післядипломної педагогічної освіти як складової неперервної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біль М. М. Просторова мобільність населення та її регулювання у контексті політики людського розвитку: дис. ... д-ра. екон. наук: 08.00.07. Вінниця, 2019. 550 с.
2. Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів на засадах акмеологічного підходу в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2018. 250 с.
3. Горбачова І. І. Професійна мобільність вчителя в мінливому освітньому середовищі. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 43. С. 59–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrkhnpu_ttmniv_2017_43_8 (дата звернення: 12.07.2024).
4. Гринько В. О. Психологічні засади розвитку професійної мобільності викладача вищої школи:

дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2012. С. 209.

5. Докучина Т. Аналіз проблеми професійної мобільності корекційних педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 54–65.

6. Дячок Н. В. Професійна мобільність як показник якості педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33 (1). С. 70–75.

7. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2005. 262 с.

8. Корнієнко В. О. Вплив освітніх інновацій на формування професійної мобільності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Сучасна педагогіка та психологія: від теорії до практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 26–27 серпня 2016 р. Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2016. С. 70–73.

9. Новий тлумачний словник української мови / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущо. Т. 2. К-П. Київ: Вид-во «Аконіт». 2008. С. 209.

10. Педагогічна Конституція Європи. URL: <http://iscs-journal.npu.edu.ua/article/viewFile/74119/69552> (дата звернення: 07.06.2024).

11. Про освіту: Закон України від 05 листопада 2020 р. № 978-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519> (дата звернення: 01.06.2024).

12. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II Всеукраїнської інтернет-конф. (28 квіт. 2017 р.). Київ: ЦІППО, 2017. 424 с.

13. Прохоренко Т. Г. Професійна мобільність як фактор професійної успішності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2017. № 4 (35). С. 167–174.

14. Радіонова Н., Швидун Л. Освітня мобільність в екстремальних життєвих ситуаціях. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 44. С. 116–122.

15. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта. Харків: Основа, 2019. 96 с.

16. Сущенко Л. О. Шляхи розвитку професійно-педагогічного потенціалу вчителя. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Запоріжжя, 2006. Вип. 37. С. 20–24.

17. Сущенко Л. О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів по-чаткових класів у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 251 с.

18. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.

19. Швидун Л. Т. Про концептуальні засади освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Гельветика, 2021. Вип. 29. С. 48–53.